

INDEKS KNJIGA

nemogućnosti toga spasenja, praveći, sa zavidnim umijećem, svoje pjesme, liriku žestokih duhovnih sudara i disonancija. Stroga forma njegovih pjesama kao da protivrječi njegovom ekspresivnom, semantički nabije-
nom jeziku: kao da će se pjesma raspršiti od vlastitih unutrašnjih stihova-udaraca! Ali baš u toj napetosti sadržaja i forme rađa se ono poetsko koje Vujović umije da otkrije s »matematičkom« jasnoćom izraza u koju se prurušava njegov žarki lirski zanos.

Stevan Tontić

SLOBODAN RAKITIĆ: »ZEMLJA NA JEZIKU«

»Prosveta«, Beograd, 1973.

Nova pesnička knjiga Slobodana Rakitića kazuje o misaonoj drami čoveka osetljivog intelekta, i to elokvencijom koja tu dramu uvišestručuje, rečima koje od bitnih saznanja zadržavaju čas jezgro čas obrise, a sve inokosno, izdvojeno, traže u sumi značenja Prirode, u njenoj složenosti i opštosti. Pesnik je zainteresovan za kompoziciju i dekompoziciju te opštosti.

Unutrašnje sazvučje knjige, kao i njeno poemsko vidno polje, označeni su govorom o početku i suštini egzistencije, ali i o životnim odnosima u vremenskom i prostornom okrilju. No, moguća su i različita tumačenja elemenata koji čine pesnikov splet, jer dramski intenzitet nije nastao od akcionosti, događajnosti, ne od teških iskustvenih činilaca same materijalne stvarnosti, već najpre od množine pitanja koja pesnik postavlja kosmičkom ustrojstvu. Otuda je put do razrešnice iskoni i sudbine prepreden mnogim dilemama o ljudskoj moći da izbegne one vrletne stranputice na kojima će se čovek neminovno naći čim se usmeri da odgoneta suštinu Bića ili odluči na traženje apsolutnog sklada. Razrešnicu ne nalazi ni sâm pesnik, jer neajki su njegovi odgovori (kontroverzne izvedenice) na pitanja koja je postavio o idealu celine, o Prirodi bez istorijskih pogrešaka. A misaona drama, koja se upravo na nedokučnom zasniva — elegično je prikazuje na zemaljskoj sceni, okrenutoj isto tako nedokučnom Stvoritelju, bogu ili senci boga.

Međutim, ono što nikada ne pokreće tajnu postojanja i nepostojanja, već samo konstatuje »rasipanje bića« — i u Rakitićevoj poeziji ostaje tek fakticitet razložive misli, »osipanje duha«. Ideal celine joj sve dalje izmiče što se više njemu vraća, a umnožena pitanja postaju neposredne ili posredovane verbalne asocijacije, odnosno varijacije večnih istina i opštih mesta, koje sugestivnije deluju na belinama izvan reči.

Svoju misaonu dramu pre pesme pesnik je, reklo bi se, u pesmi još drammatizovao, a rezultat takve, uslovno nazvane, drammatizacije, baš na mestima gde je pesnikova upitanost najučestanija, pretvara se u pisanje »vodenih slova« ili u suvišnu rečitost.

U nizovima i složenicama mnogih upitnika Slobodana Rakitića kratkočaso svetle sudbonosne reči, a tek u fragmentima izvan njih pokazuje nam se kladenaki sjaj i tamni vir zemaljskih slika. U pojedinim odeljcima, a naročito u pesmama *Zimska pesma*, *U senci galeba*, *Zemlja na jeziku*, *Noćna pesma* i *Zemljo, ja ti se vraćam* — Rakitićevi stihovi patetične, skoro biblijske intonacije, nadahnuti vizijom kosmičkog prostranstva i noćne strane sveta, projektuju slike prirode svekolike čulnosti i simbolična, univerzalna značenja pojava »na mrklim putevima« ili »na zelenom plamenu«. Imaginarni prostor za oličenje misli i osećanja i objekcije u sveopštem »preobražajnom kolu« prirode sjedinjuju se na tim stranicama i uzdižu skladnom jezičkom gradacijom. A apokaliptične naiave i zimogrozna snoviđenja pesnik sugerise kao nepromenljivu datost i realnost bez odstupnica. Kazivanje, nastalo iz zbira privida, materijalizuje se u sinhronim jezičkim tokovima i postaje i stanje svesti i približena slika sveta.

Svojom knjigom *Zemlja na jeziku*, Slobodan Rakitić je dijalektici prirode protivstavio poetski idealizam i neka od onih zatamnjenih pitanja koja se u samotničkim raspravama javljaju. Racionalno jezgro njegove poezije u stalnom je pomeranju od zamišljenog jedinstva do rasipanja i propasti prirode i sveta, do otvaranja zemlje i neba, gde »dogoreva naša uspravnost i hod«. Osnovno je u njoj slovo o patnji i umnom nespokoju, okriljeno upravo dijalektikom prirode koju je nemoguće poreći i Zemljom, koja je i biće među kosmičkim poznanicama i nepoznanicama i osnovica ograničenog života. Jer, na smrt osuđeni, njoj se vraćamo i sa nebom i sa nebesnom senkom u očima.

Jovan Dundin

ALEKSANDAR SEKULIĆ: »VENECIJANSKA KUGLA«

»Prosveta«, Beograd, 1973.

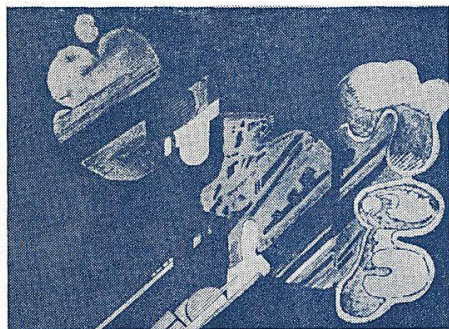
Prva pesma iz *Venecijanske kugle* najbolje određuje ovu zbirku. Njen je naziv *Dečak koji bere maslačke*: »Izgoreli list / isti kao što je bio / prepoznaju se / linije života / prepoznaju se / crteži deteta / prepoznaje se / rukopis u panici / izgoreli list / vijori na dahu / ja skoro ne dišem / dečak koji bere maslačke / iznenada dunu«. Jednostavno i smisleno pesnik je nacrtao sudbinu bića, njegovu uspostavljenost u svetu. U tekstualnom prostoru najednom je sve zbrano i jasno, među linijama života uzdiže se izgoreli list. A njegova je težina, dakle i shodnost života, tolika da može da ga oduva dah iz dečjih pluća. Biološka nužnost ne zahteva bure, ona lako i neprimetno čini svoje. Prosto rečeno, sve što čovek živi i stvara nalik je maslačku, tvrdi ova lirski projekcija. Već u njoj, zato je i navodimo, nalazi se način razmišljanja Aleksandra Sekulića, njegov put do sadržaja i odnos prema njima.

Pesnik hoće da jednostavno govori i čini to dosledno. Ni posebni sadržaji, ni posebna stilsko-jezička oruđa. Beskrajna čistota i tananost — prve su odlike *Venecijanske kugle*. Nema zaplitanja značenja, motiva, pokrivanja smisla da bi tekst došepo u neke tamne, zatvorene i teško dokučive slojeve što je u maniru moderne poezije.

Pravom reči, ova poezija, sežući za mudroču, nimalo ne podleća na evropsku duhovnu, filozofsku i kulturnu tradiciju. A i u našoj poeziji nema ni srodnika, ni prijatelja a kamoli uzora ili pretka. Rodaci su joj na Dalekom istoku, u drevnoj kineskoj i japanskoj mudrosti i umetnosti. I elementi prirode — primera radi, navedimo trešnju, kornjaču, čuvarkuću, maslačak — takođe ukazuju na senzibilitet Istočana. Srodnost u mišljenju bi se mogla tražiti i sa ranom antičkom filozofijom, njenim začecima. Naravno, stiglo je u *Venecijansku kuglu* nešto i iz modernih filozofskih i psiholoških teorija i koncepcija, ali to nije karakteristično, određujuće i zanemarivo je. Nikako ne tvrdimo da je Aleksandar Sekulić imao uzore u starim Istočanima. Nalazeći se pred pesmama, prosto opažamo njegove duhovne srodnike.

Sekulić je dosledan i u odбору motiva, načinu na koji im prilazi, u poimanju života. I do kraja knjige je i jedinstven.

Jednostavno je najočiglednija u pesmama prvog ciklusa, u drugom, trećem i četvrtom mudrost i tananost se neznatno povlače da bi mesto ustupile našoj evropskoj naravi. Ponekad, pesnik u ovim pesmama odrekne smisao životu, svetu, napusti tihu saglasnost sa biološkim nužnostima. Upusti se u očaj. Međutim, povremeno opiranje pred besmisлом ne remeti opštu atmosferu pesama, stih je i dalje prozračan, linearan, značenja besprekorna. Ukrašavanja govora nema, pažnja ne odlazi na propratne vizuelne i zvučne učinke. Simbolizacija ne ide od stiha do stiha nego je cela pesma postavljena jednim potezom.

kao u neke vrste toplom okrilju. Drukčija je, međutim, samoća savremenog pjesnika ophranog pitanjima, samoća u jednom svijetu bez nade i utjehe. Vujovićeva samoća ledeno je samotništvo poput onog u Valerijevom djelu *Moj Faust* — jedna radikalna izolacija od vremena i svijeta u kojoj je moguć nov, izvoran pogled na postojanje. Pjesnici i samotnici su oni koji »Okupani spoljnim strahom / Love mir u sobnoj zvezdi«. Njih stežu »omče tišine« dok »reči čiste, reske, / Dužinu molske skale mere«. Riječi pjesnika Vujovića upravo su takve: čiste i reske, hladne poput kakvih naučnih, u metafore i strofe spregnutih, izvještaja iz ledene pustinje. Ta pustinja je praznina svijeta iz kojeg se smisao povukao u nedostiznu transcencijaju, s onu stranu ljudskog:

O božansko, reci sada
Kud misao naša roni
Kao da će da postrada
Duh u praznoj vasioni?

U svojim pitanjima i iskonskoj žudnji za smislom i harmonijom svijeta Vujović traga za samom »klicom vasiona«, za niti-tajno zarezanog Užeta spasa«. On sam je »istraživač« koji tajno zarezuje riječi o